

Nr 653

Av herrar **Nyberg** och **Wiklund** i Stockholm, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk.

(Lika lydande med motion nr 542 i Första kammaren)

Genom provisorisk lagstiftning har i princip fastslagits, att kriminella ungdomar under 18 år, som behöver intagas i antal, skall omhändertagas i ungdomsvårdsskola och icke dömas till frihetsstraff. Motiven till denna lagstiftning var så starka, att frågan om nu åsyftade ungdomars anstaltsbehandling bröts ur pågående utredningsarbete rörande kriminal- och barnavårdslagstiftningen med resultat i lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig. Att man vid denna tidpunkt inte ansåg sig kunna inskriva ett uttryckligt förbud mot att döma kriminella i åldern 15—17 år till påföljd innebärande placering i kriminalvårdsanstalt berodde på att man då saknade tillräckliga resurser inom ungdomsvårdsskolorna för omhändertagande av vissa mera komplicerade fall.

När statsmakterna nu åter skall taga ställning till frågan om den principiellt lämpligaste formen för anstaltsbehandling av lagöverträdare i åldern 15—17 år och det denna gång gäller en mera definitiv lagstiftning, återopas i huvudsak samma skäl som för 10 år sedan för att bibehålla möjligheten att ådöma sådana lagöverträdare vanligt frihetsstraff; ungdomsvårdens skolor anses alltjämt sakna resurser för omhändertagande av vissa kriminella i angivna ålder. Visserligen har en viss upprustning kommit till stånd, men denna bedömes inte vara tillräcklig. En undersökning av parlamentariska sakkunniga rörande ungdomsbrottsligheten, vilken undersökning avsåg ungdom under 18 år, som den 1 september 1959 undergick vanligt frihetsstraff, visar att det rörde sig om 43 personer. I 5 av de 43 domarna anfördes bristande resurser för omhändertagande inom ungdomsvårdsskolorna som enda skäl för frihetsstraff (jfr sid. 69 i de sakkunnigas betänkande *Ungdomsbrottslighet — SOU 1959:17*).

Men var då kriminalvården bättre rustad för dessa ungdomars rationella behandling? Uppenbarligen tjänstgjorde dess anstalter endast som reservutrymme åt ungdomsvårdsskoleorganisationer för ett främst ur rymnings-synpunkt effektivare frihetsberövande, medan behovet av en pedagogiskt och psykologiskt riktigt upplagd särbehandling av dessa unga inte heller inom kriminalvården kunde tillgodoses.

Vi kan inte finna någon annan förklaring till att ungdomsvårdsskolorna på dessa 10 år inte fått tillräckliga resurser för att kunna taga emot hela den grupp unga kriminella, varom här är fråga, än att man förlitat sig på möjligheten att placera en och annan av denna grupp i vanlig kriminalvårdsanstalt. Hade denna möjlighet redan 1952, efter viss, kortare övergångstid avskaffats, hade givetvis den erforderliga upprustningen av ungdomsvårdsskolorna kommit till stånd. De exempel på brottsfall bland ungdom under 18 år, där möjligheten att utdöma vanligt frihetsstraff alltså anses behövlig, har inte övertygat oss om att ett absolut förbud mot denna reaktionsform inte nu bör införas. Vi delar i denna fråga strafflagberedningens uppfattning sådan denna kom till uttryck i beredningens slutbetänkande Skyddslag, där det heter (SOU 1956:55 sid. 80—81) :

Ehuru 1952 års lag i princip underkände fängelse som en lämplig behandlingsform för de yngsta lagöverträdarna, ansågs det vid lagens tillkomst icke lämpligt att genom en provisorisk lagstiftning helt förbjuda fängelse för ungdom i åldern 15—17 år. I avbidan på att socialvården tillfördes erforderliga resurser var det för övrigt nödvändigt att under en övergångstid medge ådömande av fängelse i undantagsfall. Av riksåklagarens skrivelse den 30 november 1955 synes framgå, att ungdomsvårdsskoleorganisationen trots att en viss upprustning har skett ännu icke blivit i tillräcklig grad utbyggd. I det förslag till påföljdssystemets framtida utformning, vilket beredningen nu framlägger, kan emellertid behovet av ytterligare förstärkning av resurserna icke få stå i vägen för ett undantagslöst förbud mot en reaktionsform som har visat sig icke hålla måttet. Utbyggnaden av ungdomsvårdsskolorna fortgår för övrigt och kan beräknas ha nått erforderlig omfattning innan skyddslagen kan träda i kraft. Beredningen föreslår därför, att fängelse icke skall få ådömas den som ej har fyllt 18 år. Föreskrift härom har meddelats i 6 § av förevarande kapitel.

Även om ungdomsvårdsskolorna inte heller nu anses fullt rustade att taga emot de specialfall departementschefen åberopar som motiv för att fängelse alltså skall kunna ådömas lagöverträdare under 18 år, bör en erforderlig upprustning av dessa skolor som ett resultat av ett uttryckligt förbud mot användning i dessa fall av denna reaktionsform kunna medhinnas innan brottsbalken träder i kraft år 1965. Departementschefen konstaterar själv, att dessa skolor redan nu har bättre platstillgång :

Den hittillsvarande tillämpningen av 1952 års lag ger vid handen, att ungdomar under 18 år i åtskilliga fall har dömts till fängelse, emedan plats icke funnits tillgänglig å ungdomsvårdsskola. Jag har vid remissen av brottsbalksförslaget till lagrådet ansett mig kunna utgå från att av detta skäl fängelse icke skall användas vid den tid, då brottsbalken har trätt i kraft; redan nu torde förhållandena i detta hänseende ha väsentligt ändrats till det bättre.

Platsantalet bör uppenbarligen kunna relativt snabbt ytterligare utökas, om behov därav kan anses föreligga.

Om därtill en komplettering av ungdomsvårdsskolorna med lämpliga vårdutrymmen och ökade differentieringsmöjligheter kommer till stånd, kan vi för vår del inte se någon anledning att resa invändning mot att hän-

föra även de av departementschefen åberopade specialfallen till ungdomsvårdsskoleorganisationen. Vad särskilt gäller ungdom, som begått svårare trafikbrott, kan vi inte finna annat än att även sådan ungdom är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida och sålunda är hänförlig till 4 kap. 25 § b) barnavårdslagen, d. v. s. kan omhändertagas för samhällsvård och därmed vid behov även placeras i ungdomsvårdsskola.

För ett förbud mot att döma ungdom under 18 år till vanligt fängelsestraff talar även den möjligheten att under viss förutsättning döma jämväl ungdom i nämnd ålder till ungdomsfängelse, som förslaget till brottsbalk innefattar. Vi har intet att invända mot denna utvidgning av institutet ungdomsfängelse, som ju till hela sin utformning är en ungdomspsykologiskt och -pedagogiskt bestämd form av behandling med uttryckligt syfte att bl. a. ge eleverna yrkesutbildning, d. v. s. en helt annan behandling än den som avses med det vanliga frihetsstraffet.

Vi kan också — ehuru med tvekan — godtaga att tillfälligt omhändertagande av en till skyddstillsyn dömd person skall kunna ske under de förutsättningar, som angives i 28 kap. 11 § förslaget till brottsbalk, även i det fall att personen i fråga är under 18 år. Denna vår inställning är betingad av att omhändertagandet är *tillfälligt* samt av reformsträvandena inom polisväsendet. Tendensen att bygga ut den socialpolisiära verksamheten och att förnya polisens lokaler bl. a. för tillfälligt omhändertagna personer kan väntas ytterligare förstärkas, sedan polisverksamheten kommit under enhetlig ledning genom denna verksamhets väntade förstatligande inom en nära framtid. Man kan sålunda räkna med bättre lokalförhållanden hos polismyndigheterna för det tillfälliga omhändertagande, varom nu är fråga, vid den tidpunkt, då brottsbalken kommer att sättas i kraft.

Med stöd av vad sålunda anförts får vi anhålla,

att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring av 26 kap. 4 § förslaget till brottsbalk, att kriminell ungdom under 18 år icke kan dömas till fängelse,

samt att det uppdrages åt vederbörande utskott att utforma den lagtext och företaga de jämkningar i texten till övriga paragrafer i förslaget till brottsbalk, som ett bifall till förenämnda yrkande påkallar.

Stockholm den 13 februari 1962

Olaus Nyberg

Daniel Wiklund

i Stockholm